

і модальними ознаками [2]. Диференційна ознака “місце артикуляції” характеризується найвищим ступенем стабільності прояву, що свідчить про її провідну роль у системі німецьких приголосних фонем. І навпаки, зменшення релевантності “участі голосових зв’язок” може спричинити перебудову цілої системи, оскільки система приголосних фонем саме тому і є системою, що вона становить систему протиставлень за однією із диференційних ознак [3]. Можна припустити, що в подальшому розвитку дзвінкі ненапружені приголосні /b/, /d/, /g/ та глухі напружені /p/, /t/, /k/ будуть протиставлятися лише за напруженістю. Слабкими місцями з точки зору прояву диференційних ознак є дзвінка фрикативна /r/, бокова /l/, а також глуха зімкнена /t/, алофони котрих можуть вокалізуватися чи випадати. Слуховий та акустичний аналіз дозволяють встановити те, що німецький глухий зубний ʁ порушує кореляцію за глухістю й має високий ступінь варіювання. Диференційна ознака “місце артикуляції” характеризується найвищим ступенем прояву, що свідчить про її провідну роль в німецькому консонантизмі.

Потрібно зазначити, що дане дослідження неповністю вичерпує питання ступеня прояву стабільності диференційної ознаки “участі голосових зв’язок”, що може слугувати підставою для подальших наукових розвідок щодо функціонування німецьких приголосних фонем у спонтанному мовленні.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Зиндер Л.Р. Теоретический курс фонетики современного немецкого языка. – М.: АCADEMIA, 2003. – 158 с.
2. Зубкова Л.Г. Типология фонологических оппозиций в свете их семантических функций // Вопросы языкознания. – № 3. – М.: Наука, 1999. – С. 60-69.
3. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова: фонетика, орфоенія, графіка, орфографія. – К., 1981. – 183 с.
4. Трубецкой Н. С. Основы фонологии. – 2-е изд. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 352 с.
5. Якобсон Р., Халле М. Фонология и ее отношение к фонетике // Новое в лингвистике. – Вып. II. – М.: Прогресс, 1962. – С. 231–278.
6. Jakobson R., Halle M. Grundlagen der Sprache // Schriften zur Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikation. Nu. 1. – Berlin: Akademie-Verlag, 1960. Я S. 1-74.
7. Kohler K.J. generative Phonologie des Deutschen und des Englischen. – Arbeitsbericht Nr. 9. – Institut für Phonetik Universität Kiel, 1977. – 83 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олександр Рудківський – викладач кафедри німецької філології Київського національного лінгвістичного університету.
Наукові інтереси: фонологія, фонетика німецької мови.

ВАРІЮВАННЯ АКЦЕНТНИХ ТИПІВ ТА СТРУКТУР АНГЛІЙСЬКИХ СЛІВ (на матеріалі британської вимовної норми)

Станіслава ШАРОВАРОВА (Кіровоград, Україна)

У статті виокремлено інвентар акцентних типів та акцентних структур слів, що виявляють вільне варіювання місця та ступеня наголосу в аспекті британської вимовної норми. Висвітлено тенденції вільного акцентного варіювання у межах акцентних типів.

Word accentual types and accentual structures revealing free variation of stress placement and stress degree are established in terms of British pronouncing norm. The tendencies of free accentual variation within accentual types are depicted.

Варіативність акцентної структури слова (АСС) як атрибут еволюційного механізму мовної системи є характерною рисою сучасної англійської мови й полягає в допустимих у нормативному аспекті змінах місця, кількості та ступеня наголосу, які зумовлені й передбачені умовами, ситуаціями і контекстами їхніх реалізацій у процесі комунікації [5: 1; 7: 70-71; 13: 9; 14: 35-36]. Ця характеристика зумовлена процесом історичного розвитку англійської акцентуації під впливом низки інтралінгвістичних та екстралінгвістичних чинників, що визначають певний акцентний тип слів [3: 14-15; 4: 56-57; 5: 18-19; 7: 34-36; 8: 145; 13: 261-264; 14: 41-45].

Варіювання розглядають як зміну звукового складу або значення структурної одиниці без втрати її семантичної тотожності [1: 72]. Під *варіюванням акцентної структури* розуміємо процес створення, відбору і використання різних акцентних варіантів одного й того ж слова зі збереженням тотожності його фонемної структури та лексичного значення.

Вільне акцентне варіювання (ВАН) тлумачимо як допустиму літературною нормою вимови видозміну акцентного оформлення слова, що забезпечується перерозподілом

кількості, місця та/або ступенів наголосу, при збереженні тотожності значення слова або його лексико-граматичного класу. В результаті утворюється *акцентний варіант* (АВ), тобто така оформленість слова, яка вже (чи ще) функціонує як різновид, паралель, модифікація основної акцентної структури певного слова, домінуюча при статистичному зрізі мови або яка функціонує як рівноправна з основною акцентною оформленістю певної лексичної одиниці [10: 20; 11: 25].

На часі класифіковані акцентні типи (АТ) та АС англійських слів (Г.П.Торсуєв), зокрема, систематизовані акцентні моделі складних слів (В.О.Бондаренко, О.О.Глікіна), узагальнені основні тенденції еволюції АС складних слів (Т.В.Мошніна, Т.В.Левіна), виокремленні провідні напрями трансформації акцентних типів та структур (О.І.Енгель), описана акцентна структура запозичень (Л.В.Комар), визначений характер впливу та взаємодії константності та варіативності в АСС (А.О.Єрошин, Д.А.Шахбагова), висвітлені АСС залежно від їхньої морфологічної будови (B.Danielsson, E.Fudge, R.Kingdon). Однак, дотепер відсутнє синхронічне дослідження варіативності акцентних структур англійських слів в аспекті британської вимовної норми.

Мета статті полягає в систематизації особливостей варіювання акцентних структур слів в аспекті британської вимовної норми шляхом узагальнення тенденцій вільного акцентного варіювання у межах їхніх акцентних типів.

АСС у мовленнєвій синтагматиці піддається модифікації, варіюванню і в результаті утворюються *акцентні типи* (АТ) як особливі структурні одиниці фонетичної системи мови [12: 76], що уособлюють загальну схему розміщення наголосу у словоформах слів, а саме, ступеня наголосу, послідовності розподілу головного та другорядного наголосів та кількості наголосів у слові. Співвідношення складів слова за компонентами наголосу у межах кожного АТ утворюють варіантні акцентно-складові або *акцентно-ритмічні структури слів* [12: 79].

Загальноприйнято, що англійська лексика виявляє 11 акцентних типів [12: 87], що варіюють за кількістю наголосів, ступенем наголошеності певного складу (головний чи другорядний) та місцем наголосу, а саме: 1) [‘- -] «один головний наголос»; 2) [‘-’-] «два головних наголоси»; 3) [‘-’-’-] «три головних наголоси»; 4) [‘-’-’-’-] «чотири головних наголоси»; 5) [‘-, -] «головний та другорядний наголоси»; 6) [‘-, -’-] «другорядний та головний наголоси»; 7) [‘-’-, -] «два головних та другорядний наголоси»; 8) [‘-, -’-] «головний, другорядний та головний наголоси»; 9) [‘-, -, -] «головний та два другорядних наголоси»; 10) [‘-, -’-] «два другорядних та головний наголоси»; 11) [‘-, -’-, -] «другорядний, головний та другорядний наголоси».

З метою перевірки гіпотези про високий ступінь варіативності акцентних структур слів в аспекті британської вимовної норми, нами був підданий структурно-семантичному аналізу корпус АТ слів авторитетних словників сучасної вимови [18; 19]. Суцільне обстеження АСС засвідчило, що тільки чотири акцентних типи з 11, виокремлених Г.П.Торсуєвим, виявляють вільне варіювання місця та ступеня наголосу (які подаємо за спаданням частоти в матеріалі спостереження):

- 1) «один головний наголос», напр.: *accusatory* [‘- - - - , - - - -];
- 2) «другорядний та головний наголоси», напр.: *furthermore* [‘-, - , ‘- - -];
- 3) «головний та другорядний наголоси», напр.: *day-tripper* [‘-, - , ‘-, -];
- 4) «два другорядних та головний наголоси», напр.: *inexplicability* [‘-, - , - - - , - , - - - , ‘- - - -];

Акцентні типи [‘-’-], [‘-’-’-], [‘-’-’-’-], [‘-’-, -], [‘-, -’-], [‘-, -’-], [‘-, -’-, -] не були зафіксовані в нашій картотеці досліджених слів, що підтверджує думку щодо існування акцентної моделі з двома (чи більше) головними наголосами лише як теоретично можливої [Див. також 5: 15; 14: 110-111].

Виокремимо інвентар варіативних АСС для кожного з акцентних типів, що виявляють ВАВ у британській вимовній нормі.

Акцентний тип «один головний наголос» реалізується засобами 11 АСС та охоплює 58,44% із загальної кількості досліджених ЛЮ з варіативними АС. Структурний аналіз цих АСС виявляє варіювання у словах зі складовою довжиною від двох до шести складів. Високий ступінь акцентного варіювання забезпечується дво- та трьохскладовими АСС з головним наголосом на першому або другому складах – 43,07% та 32,31% ЛЮ відповідно. В АТ «один головний наголос» ядро (75,22%) моделюється двоскладовими та трьохскладовими АС з наголосом на першому або другому складах, напр.: *diphthongal* [‘ – – , –’ – –]. До основної підсистеми (90,94%) відносимо чотирьохскладові АС з головним наголосом на першому або другому складах, напр.: *refutable* [‘ – – – – , –’ – – –]. Периферійну підсистему (9,06%) утворюють п’яти- та шестискладові АС з головним наголосом на першому або другому складах, напр.: *notifiable* [‘ – – – – – , –’ – – – –] і трьохскладова АС з головним наголосом на третьому складі: *thereabouts* [– –’ – , –’ – –’ –] (див. табл. 1).

11 АС у межах АТ «один головний наголос» моделюють 38 варіантів АСС. Варіантний ряд переважно утворюють два АВ (98,3%) і лише десять ЛЮ (1,71%) мають три АВ.

ВАВ та поява альтернативного АВ відбувається за рахунок:

1) трансформації АС у межах АТ «один головний наголос» (56,24%). В альтернативному варіанті констатуємо зсув головного наголосу з першого на другий або третій склад, напр.: *fragmentary* [‘ – – – –] → [–’ – – –], *adios* [‘ – – –] → [– –’ –] і з другого на перший, напр.: *disputant* [–’ – –] → [‘ – – –];

2) зміни АТ «один головний наголос» на АТ «другорядний та головний наголоси» (42,56%) шляхом: 2.1) появи другорядного наголосу зі зміною місця головного (35,55%), напр.: *cabaret* [‘ – – –] → [–’ – –], *ingrowing* [–’ – –] → [–’ –’ –], *piroshky* [–’ – –] → [–’ –’ –]; 2.2) появи другорядного наголосу без зміни місця головного (7,01%), напр.: *insider* [–’ – –] → [–’ –’ –], *miscarry* [–’ – –] → [–’ –’ –], *mistrust* [–’ –] → [–’ –’ –];

3) зміни АТ «один головний наголос» на АТ «головний та другорядний наголоси» (1,2%) шляхом появи другорядного наголосу зі зміною місця головного, напр.: *subtenant* [–’ – –] → [–’ –’ –], *telemeter* [–’ – – –] → [–’ –’ – –], *subeditor* [–’ – – –] → [–’ –’ – –].

Таблиця 1

Інвентар АСС акцентного типу «один головний наголос», що варіюють в аспекті британської вимовної норми

№	Акцентна структура	Частота участі АС у варіюванні		Приклад ЛЮ з варіативною АС	Функціональне навантаження АС
		абс.	відн. (%)		
1.	‘__	156	26,67%	<i>mainline</i>	Ядро (75,22%)
2.	‘___	124	21,2%	<i>decorous</i>	
3.	‘_	96	16,41%	<i>pigment</i>	
4.	‘_’	64	10,94%	<i>disputant</i>	
5.	‘_’_	54	9,23%	<i>explicative</i>	Основна підсистема (90,94%)
6.	‘_’_’	38	6,49%	<i>capitalize</i>	
7.	‘_’_’_	21	3,59%	<i>capitalism</i>	Периферійна підсистема (9,06%)
8.	‘_’_’_’	19	3,25%	<i>explicative</i>	
9.	‘_’_’_’_	11	1,88%	<i>discriminatory</i>	
10.	‘_’_’_’_’	1	0,17%	<i>justificatory</i>	
11.	‘_’_’_’_’_’	1	0,17%	<i>thereabouts</i>	

	585	100%		Усього
--	-----	------	--	--------

Відтак, провідною тенденцією вільного варіювання АСС, оформленої АТ «один головний наголос», є трансформація АС у межах АТ, що забезпечується перерозподілом місця головного наголосу у дво- та трьохскладових ЛЮ.

Акцентний тип «другорядний та головний наголоси» реалізується 20 АСС та охоплює 34,66% із загальної кількості досліджених ЛЮ з варіативними АС. Варіювання відбувається у словах зі складовою довжиною від двох до семи складів. Акцентне варіювання забезпечується трьох- та чотирьохскладовими АСС з головним наголосом на другому, третьому або четвертому складах – 35,73% та 19,31% ЛЮ відповідно. В АТ «другорядний та головний наголоси» ядро (77,23%) моделюється дво-, трьох-, чотирьох- і п'ятискладовими АС з головним наголосом на другому та третьому складах, напр.: *cigarette* [,- ' - - , ' - - -]. Основну підсистему (90,2%) утворюють чотирьох-, п'яти- та шестискладові АС з головним наголосом на четвертому або п'ятому складах, напр.: *decentralization* [-, - - - ' - - , - - - - ' - - -]. Периферійну підсистему (9,8%) оформлюють чотири-, п'яти-, шести- та семискладові АС з головним наголосом на другому, третьому, четвертому, п'ятому та шостому складах, напр.: *denationalization* [-, - - - - ' - - - , - - - - - ' - - -] (див. табл. 2).

У межах АТ «другорядний та головний наголоси» 20 варіативних АС, що моделюють 55 варіантів АСС. Варіантний ряд утворюють переважно два АВ (96,83%) і лише 11 ЛЮ мають по три АВ (3,17%).

В АВ та поява альтернативного АВ реалізується засобами:

1) зміни АТ «другорядний та головний наголоси» на АТ «один головний наголос» (61,96%) шляхом усунення другорядного наголосу, напр.: *alveolar* [,- ' - -] → [- ' - -], *clubfooted* [,- ' - -] → [- ' - -], *inhospitable* [,- ' - - -] → [- ' - - -];

2) трансформації АС у межах АТ «другорядний та головний наголоси» (22,19%) шляхом 2.1) зміни місця другорядного наголосу зі збереженням місця головного (14,99%), напр.: *dissatisfaction* [-, - ' - -] → [- - - ' - -], *electronic* [,- ' - -] → [-, ' - -], *reactivation* [,- - ' - -] → [-, - ' - -]; 2.2) зміни місця головного наголосу зі збереженням місця другорядного (7,2%), напр.: *co-heiress* [- ' - -] → [- ' - -], *redistribute* [,- ' - -] → [- - - ' - -], *reincarnate* [- - - ' - -] → [- ' - - -];

Таблиця 2

Інвентар АСС акцентного типу «другорядний та головний наголоси», що варіюють в аспекті британської вимовної норми

№	Акцентна структура	Частота участі АС у варіюванні		Приклад ЛЮ з варіативною АС	Функціональне навантаження АС
		абс.	відн. (%)		
1.	,- ' - -	92	26,51%	<i>controvert</i>	Ядро (77,23%)
2.	,- ' -	55	15,85%	<i>ice cream</i>	
3.	,- - ' - -	50	14,41%	<i>plano-concave</i>	
4.	,- - ' - - -	39	11,24%	<i>microprocessor</i>	
5.	,- ' - - -	32	9,22%	<i>wastepaper</i>	
6.	- - - ' - - - -	16	4,61%	<i>inaudibility</i>	Основна підсистема (90,2%)
7.	,- - - - ' - -	11	3,17%	<i>defoliation</i>	
8.	,- - - - ' -	10	2,88%	<i>catamaran</i>	
9.	- - - - - ' - -	8	2,31%	<i>detoxification</i>	

10.	ˌ_ _ ˈ_ _ _	6	1,73%	<i>disintegration</i>	Периферійна підсистема (9,8%)
11.	ˌ_ _ _ ˈ_ _ _	6	1,73%	<i>alveolarity</i>	
12.	ˌ_ _ _ _ ˈ_ _ _	5	1,44%	<i>inapplicability</i>	
13.	ˌ_ ˈ_ _ _	5	1,44%	<i>downloadable</i>	
14.	ˌ_ _ _ _ ˈ_ _ _	3	0,86%	<i>broderie anglaise</i>	
15.	ˌ_ _ _ _ _ ˈ_ _ _	3	0,86%	<i>denaturalization</i>	
16.	ˌ_ _ _ ˈ_ _	2	0,58%	<i>boutonniere</i>	
17.	ˌ_ ˈ_ _ _ _ _	1	0,29%	<i>heliotropism</i>	
18.	ˌ_ _ _ _ _ ˈ_ _	1	0,29%	<i>basidiomycete</i>	
19.	ˌ_ _ _ _ _ ˈ_ _ _	1	0,29%	<i>multidisciplinary</i>	
20.	ˌ_ _ _ _ _ _ _	1	0,29%	<i>interdisciplinary</i>	
		347	100%		Усього

3) зміни АТ «другорядний та головний наголоси» на АТ «головний та другорядний наголоси» (13,83%), напр.: *headmaster* [ˌ_ ˈ_ _] → [ˈ_ _ _], *open-handed* [ˌ_ ˈ_ _ _] → [ˈ_ _ _ _], *telemarketing* [ˌ_ ˈ_ _ _ _] → [ˈ_ _ _ _ _];

4) зміни АТ «другорядний та головний наголоси» на АТ «два другорядних та головний наголоси» (2,02%) шляхом перерозподілу кількості наголосів, напр.: *disqualification* [ˌ_ ˈ_ _ _ _] → [ˌ_ _ _ _ _ ˈ_ _ _], *inevitability* [ˌ_ ˈ_ _ _ _] → [ˌ_ _ _ _ _ ˈ_ _ _], *interdisciplinary* [ˌ_ ˈ_ _ _ _ _] → [ˌ_ _ _ _ _ ˈ_ _ _].

Отже, провідною тенденцією вільного варіювання АСС, оформленої АТ «другорядний та головний наголоси», є його зміна на АТ «один головний наголос», що забезпечується спрощенням АСС у дво- та трьохскладових ЛО.

Акцентний тип «головний та другорядний наголоси» реалізується 9 АСС та становить 6,29% із загальної кількості досліджених ЛО з варіативними АС. Аналіз цих АСС виявляє варіювання у словах зі складовою довжиною від трьох до шести складів. Акцентне варіювання забезпечується трьох- та чотирьохскладовими АСС з головним наголосом на першому складі – 65,08% та 26,98% ЛО відповідно. В АТ «головний та другорядний наголоси» ядро (82,53%) оформлюється трьох- та чотирьохскладовими АС з головним наголосом на першому складі, напр.: *freshwater* [ˌ_ ˈ_ _ , ˌ_ ˈ_ _]. До основної підсистеми (92,05%) відносимо трьох- і чотирьохскладові АС з головним наголосом на першому складі, напр.: *free-for-all* [ˌ_ ˈ_ _ , ˌ_ ˈ_ _]. Периферійну підсистему (9,8%) моделюють п'яти- та шестискладові АС з головним наголосом на першому або другому складах, напр.: *fuel-injected* [ˌ_ ˈ_ _ _ , ˌ_ ˈ_ _ _] (див. табл. 3).

У межах АТ «головний та другорядний наголоси» нараховуємо 9 варіативних АС, що моделюють 13 варіантів АСС. Варіантний ряд утворюють переважно два АВ (92,06%) і лише 5 ЛО мають три АВ (7,94%).

ВАН та поява альтернативного АВ відбувається за рахунок:

1) зміни АТ «головний та другорядний наголоси» на АТ «другорядний та головний наголоси» (84,13%), шляхом послаблення головного наголосу до другорядного і посилення другорядного до головного наголосу, напр.: *back-pedal* [ˌ_ ˈ_ _] → [ˈ_ _ _], *well-doer* [ˌ_ ˈ_ _] → [ˌ_ ˈ_ _], *whereupon* [ˌ_ ˈ_ _] → [ˈ_ _ _];

2) зміни АТ «головний та другорядний наголоси» на АТ «один головний наголос» (14,28%) шляхом 2.1) зникнення другорядного наголосу зі збереженням головного (1,58%),

напр.: *six-shooter* ['-, -] → [-, -, , '- -]; 2.2) зникнення другорядного наголосу зі зміною місця головного (12,7%), напр.: *subtotal* [-, -] → [-, -, , '- -];

3) зміни АТ «головний та другорядний наголоси» на АТ «другорядний, головний та другорядний наголоси» (1,59%), зі збереженням місця другорядного і зміною місця головного та появою другого другорядного, напр.: *demisemiquaver* [-, -, -, -, -] → [-, -, -, -, -].

Таблиця 3

Інвентар АСС акцентного типу «головний та другорядний наголоси», що варіюють в аспекті британської вимовної норми

№	Акцентна структура	Частота участі АС у варіюванні		Приклад ЛО з варіативною АС	Функціональне навантаження АС
		абс.	відн. (%)		
1.	'_ _ _	37	58,73%	<i>subtotal</i>	Ядро (82,53%)
2.	'_ _ _ _	15	23,8%	<i>orphoepist</i>	
3.	'_ _ _	4	6,35%	<i>undercharge</i>	Основна підсистема (92,05%)
4.	'_ _ _ _	2	3,17%	<i>word-processing</i>	
5.	'_ _ _ _ _	1	1,59%	<i>photocopier</i>	Периферійна підсистема (9,8%)
6.	'_ _ _ _ _ _	1	1,59%	<i>servomechanism</i>	
7.	'_ _ _ _ _	1	1,59%	<i>fuel-injected</i>	
8.	'_ _ _ _ _	1	1,59%	<i>realpolitik</i>	
9.	'_ _ _ _ _ _	1	1,59%	<i>demisemiquaver</i>	
		63	100%		Усього

Так, провідною тенденцією вільного варіювання АСС, оформленої АТ «головний та другорядний наголоси», є його зміна на АТ «другорядний та головний наголоси» шляхом послаблення головного наголосу до другорядного і посилення другорядного до головного.

Акцентний тип «два другорядних та головний наголоси» реалізується 5 АСС та охоплює 0,5% із загальної кількості досліджених ЛО з варіативними АС (див. табл. 4). Структурний аналіз цих АСС виявляє варіювання у словах зі складовою довжиною від чотирьох до восьми складів.

Таблиця 4

Інвентар АСС акцентного типу «два другорядних та головний наголоси», що варіюють в аспекті британської вимовної норми

№	Акцентна структура	Частота участі АС у варіюванні		Приклад ЛО з варіативною АС
		абс.	відн. (%)	
1.	'_ _ _ _ _	2	33,33%	<i>self-congratulatory</i>
2.	'_ _ _ _	1	16,67%	<i>malapropos</i>
3.	'_ _ _ _	1	16,67%	<i>diphenylamine</i>
4.	'_ _ _ _ _	1	16,67%	<i>discontinuity</i>
5.	'_ _ _ _ _ _	1	16,67%	<i>incomprehensibility</i>
		6	100%	

У межах АТ «два другорядних та головний наголоси» чинні 5 варіативних АС, що моделюють 6 варіантів АС. Варіантний ряд утворюють два АС і лише одна ЛО має три АВ.

В АВ та поява альтернативного АВ відбувається за рахунок:

1) зміни АТ «два другорядних та головний наголоси» на АТ «другорядний та головний наголоси» (66,67%) шляхом 1.1) втрати одного другорядного наголосу зі збереженням місця другорядного та зміною місця головного, напр.: *self-congratulatory* [ˌsɛlf-ˈkɒŋgrətʃəˈleɪtəri] → [ˌsɛlf-ˈkɒŋgrətʃəˈleɪtəri]; 1.2) втрати одного другорядного наголосу зі збереженням місця головного та іншого другорядного, напр.: *discontinuity* [ˌdɪs-ˈkɒntɪˈnjuːti] → [ˌdɪs-ˈkɒntɪˈnjuːti]; 1.3) втрати одного другорядного зі зміною місця іншого другорядного та головного, напр.: *inexplicability* [ˌɪn-ˈspɪkəˈbɪləti] → [ˌɪn-ˈspɪkəˈbɪləti].

2) трансформації АС у межах АТ «два другорядних та головний наголоси» (33,33%) шляхом 2.1) зміни місця головного наголосу зі збереженням місця другорядних наголосів, напр.: *diphenylamine* [ˌdɪf-ˈfɛn-ˈɪl-ˈæmɪn] → [ˌdɪf-ˈfɛn-ˈɪl-ˈæmɪn]; 2.2) зміни місця одного другорядного наголосу зі збереженням місця головного та іншого другорядного, напр.: *incomprehensibility* [ˌɪn-ˈkɒm-ˈpreh-ˈɛns-ˈə-bɪləti] → [ˌɪn-ˈkɒm-ˈpreh-ˈɛns-ˈə-bɪləti].

Як засвідчують кількісні дані матеріалу спостереження, провідною тенденцією вільного варіювання АСС, оформленої АТ «два другорядних та головний наголоси», є його зміна на АТ «другорядний та головний наголоси», що забезпечується спрощенням АСС у чотирих-, шести- та семискладових ЛО.

Отже, у результаті структурно-семантичного аналізу встановлено, що в сучасній британській вимовній нормі існують чотири акцентних типи, які виявляють вільне акцентне варіювання: «один головний наголос», «другорядний та головний наголоси», «головний та другорядний наголоси», «два другорядних та головний наголоси». Зазначені акцентні типи реалізуються 45 акцентними структурами, що моделюють 112 варіантів АСС. Вільне акцентне варіювання відбувається завдяки зміні одного акцентного типу на інший – 59,34% усіх досліджених лексичних одиниць матеріалу спостереження, а також трансформації акцентної структури у межах акцентного типу – 40,66%. Характерною особливістю є поява альтернативного акцентного варіанта засобами варіювання другорядного наголосу, що становить 64,53%. З них 49,15% акцентних варіантів утворені шляхом появи чи втрати другорядного наголосу, а 15,38% шляхом зміни місця другорядного наголосу. Участь головного наголосу у варіюванні становить лише 35,47%. Загалом варіюють свої акцентні структури слова зі складовою довжиною від двох до восьми складів, але найбільш функціонально навантажені є трьох- (35,26%) та двоскладові (30,67%) акцентні структури.

Перспективою подальших досліджень є з'ясування й опис чинників, що сприяють або обмежують вільне акцентне варіювання у межах акцентних типів англійських слів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 607 с.
2. Бондаренко В.О. Фонетична структура інноваційних складних слів сучасної англійської мови: Автореф. дис. ... кандидата філол. наук.: 10.02.04 / Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2001. – 21 с.
3. Гликина Е.А. Акцентное строение сложного слова в современном английском языке. Автореф. дисс. ... кандидата филол. наук / 1-й Московский государственный пед. ин-т ин-ых языков. – М., 1953. – 23 с.
4. Горбачевич К.С. Вариантность слова и языковая норма: на материале современного русского языка. – Л.: Наука: Ленинградское отд., 1978. – 238 с.
5. Ерошин А.А. Развитие акцентной структуры слова в фонетической системе английского языка (на примере британского и американского вариантов): Автореф. дисс. ... кандидата филол. наук: 10.02.04 / Московского ордена Дружбы народов гос. лингв. ун-т. – М., 1991. – 22 с.
6. Комар Л.В. Нормування акцентних структур запозичень в аспекті британської та американської вимовних норм // Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія: Всеукр. зб. наук. праць – Черкаси: ЧДТУ, 2005. – Число дев'яте. – С. 231-236
7. Левина Т.В. Эволюция акцентной нормы сложных слов английского языка в XX в.: Дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.04. – М., 2001. – 347 с.
8. Мошнина Т.В. Динамика современной произносительной нормы английского языка. – // Звучащая речь: теория и практика. Сб. науч. трудов. – М.: МГЛУ, 2001. – Вып. 453. – С. 131-146.
9. Мошнина Т.В. Развитие орфоэпической нормы английского языка, обусловленной социально-лингвистическими факторами: Автореф. дисс. ... кандидата филол. наук: 10.02.04. / Московского ордена Ленина и ордена Трудового Красного Знамени гос. пед. ин-т им. В.И.Ленина. – М., 1989. – 16 с.
10. Сергеев Ф.П. О вариантах и колебаниях ударения в современном русском языке // Вопросы общего и русского языкознания. – Кишинёв, 1964. – С. 17-26.
11. Смирницкий А.И. К вопросу о слове // Труды ин-та языкознания. – 1954. – Т.4. – С. 20-25.

12. Торсуев Г.П. Константность и вариативность в фонетической системе (на материале английского языка). – М.: Наука, 1977. – 125 с.
13. Шахбагова Д.А. Фонетическая система английского литературного языка – целостность, устойчивость, вариативность: Дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.04. – М., 1986. – 425 с.
14. Энгель Е.И. Английская нормативная акцентуация в лингвистическом и социолингвистическом аспектах: Дисс. ... кандидата филол. наук: 10.02.04 / Московский гос.ун-т им. М.В.Ломоносова. – 2001. – 453 с.
15. Danielsson B. Studies on accentuation of polysyllabic Latin, Greek, and Romance loan-words in English (with special reference to those ending in -able, -ate, -ator, -ible, -ic, -ical, and -ize). – Stockholm: Almqvist and Wiksell. – 1948. – 548 p.
16. Fudge E. English Word-Stress. – London: Allen and Unwin, 1984. – 240 p.
17. Kingdon R. The Groundwork of the English Stress. – London: Longman, 1972. – 224 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Longman Pronunciation Dictionary / Compiled by J.C.Wells. –2nd impression. – Harlow: Longman, 2000. – 870 p.
2. Cambridge English Pronouncing Dictionary / Originally compiled by Daniel Jones. – 17th ed./ Edited by Peter Roach, James Hartman, and Jane Setter. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 599 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Станіслава Шароварова – аспірантка кафедри перекладу та загального мовознавства КДПУ ім.В.Винниченка.
Наукові інтереси: актуальні проблеми фонетики та фонології сучасної англійської мови.

**КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНІ І КУЛЬТУРНО-КОМУНІКАТИВНІ
 ОЗНАКИ ПРОСОДИЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ В ІНШОМОВНОМУ
 МОВЛЕННІ БІЛІНГВА**

Любов ШНУРОВСЬКА (Київ, Україна)

У статті висвітлюється специфіка прояву просодичної інтерференції в іншомовному мовленні білінгвів, детермінована когнітивно-комунікативними і культурно-комунікативними факторами.

The article highlights the peculiarities of prosodic interference manifestation in the foreign language speech of bilinguals determined by cognitive, communicative and cultural factors.

Необхідність комплексного вивчення просодичної інтерференції зумовлена тим, що розкриття мовно-комунікативної сутності і здійснення типології цього явища пов'язані з особливостями трансформації системи вимовних навичок і способу мислення білінгва, сформованих під безпосереднім впливом його рідної мови і культуросфери, для забезпечення соціокультурних потреб іншомовної комунікації. Виникаючі передумови просодичної інтерференції закладені у потенційній схильності мовної свідомості білінгва до інтерферованої актуалізації просодичних моделей іноземної мови. Тому метою статті є розгляд просодичної інтерференції з урахуванням не лише лінгвістичної природи досліджуваного явища, але й таких її визначальних факторів як культурно-комунікативна та когнітивно-комунікативна бази білінгва та процес їхньої адаптації до соціокультурних потреб іншомовного спілкування.

Розгляд просодичної інтерференції вважаємо доцільним розпочати з власне лінгвістичної природи цього явища, що виражається у порушенні мовної норми актуалізації одиниць вторинної мови [3: 54]. Інтенсивність та частота прояву просодичної інтерференції у лінгвістичному сенсі значною мірою детермінуються універсальними і специфічними ознаками просодичних систем контактуючих мов, одна з яких, за визначеннями лінгвістів [7: 48; 2: 131], є *інтерферуючою* мовою або *мовою-моделлю* та становить *джерело* інтерферуючого мовного матеріалу, а інша — *інтерферованою* або *мовою-копією* та *реципієнтом* інтерферуючого впливу первинної мови. Зазначимо також, що у контексті досліджуваної нами проблеми у власне лінгвістичному розумінні згадані вище поняття вживаються синонімічно, відповідно, *інтерферована мова*, *мова-копія* і *мова-реципієнт* для позначення інтерферованого варіанту іншомовного мовлення білінгва та *інтерферуюча мова*, *мова-модель* і *мова-джерело* для позначення мови, яка чинить інтерферуючий вплив. Таким чином, у лінгвістичному плані вплив рідної мови на іноземну у процесі іншомовного спілкування ми вбачаємо у такій загальній типології просодичної інтерференції як 1) уведення просодичних моделей інтерферуючої системи в інтерферовану просодичну систему або їх модифікації, 2) наділення просодичних одиниць інтерферованої мови функціями одиниць інтерферуючої мови, 3) заміна або перенесення складних просодичних моделей інтерферованої мови на відповідні простіші моделі інтерферуючої мови.